

N:o 70.

Ank. till Riksd. kansli den 26 april 1895, kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om uppgörelse med Stockholms stad angående öfverlåtande på staten af den rätt, staden må ega till vissa delar af Helgeandsholmen, samt angående två i ämnet väckta motioner.

(I. A.)

Enligt hvad af en till Riksdagen den 22 mars innevarande år aflåten proposition (n:o 43) inhemtas, hade fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret i skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 19 sistlidne januari anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes godkänna följande af Stockholms stadsfullmäktige för deras del biträdda

»Förslag

till uppgörelse mellan å ena sidan staten och å andra sidan Stockholms stad i fråga om öfverlåtande på staten af den rätt, staden må ega till vissa delar af Helgeandsholmen och vidliggande vatten.

Emot det att Stockholms stad till förmån för svenska staten afsäger sig alla anspråk på eganderätt till de delar af Helgeandsholmen, hvilka i

det af stadens ombudsman och stadsingeniören den 5 april 1892 gemensamt afgifna tjenstememorial angifvits tillhöra staden, nemligen *dels* Gamla Norrbrogatan, den emellan Gamla och Nya Norrebro löpande gata jemte området norr derom, den genom holmen gående kanalen och utfyllningarna vid tomterna n:is 1—6 i kvarteret Norrebro, innehållande i areal tillsammans omkring 6,040 kvadratmeter, *dels ock* vidliggande vattenområde, till den utsträckning detta af fullmäktige finnes behöfva tagas i anspråk för utförande af 1888 års Riksdags af Kongl. Maj:t den 22 juni samma år godkända beslut om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbanksbyggnader,

förklarar å andra sidan staten:

a) att de begränsningslinier, som, enligt hvad bilagda situationsplan utvisar, uppdragits mellan å ena sidan Arsenal-, Kungsträdgårds- och Hamngatorna samt å andra sidan det staten tillhöriga Carl XIII:s torg, skola för framtiden vara gällande;

b) att staten till förmån för Stockholms stad afstår från eganderätten till de delar af Humlegården, hvilka blifvit tills vidare upplåtna att tilläggas *dels* Sturegatan (kongl. bref den 10 mars 1877), *dels* Carlavägen (kongl. bref den 6 juli 1877), *dels ock* Vestra Humlegårdsgatan (kongl. bref den 9 juli 1880) m. m., och hvilka delar hålla i areal omkring 15,014 kvadratmeter, såsom närmare framgår af bilagda situationsplan jemte tillhörande specifikation;

c) att staten medgifver den ändring i kontraktet mellan öfverintendentsembetet å Kongl. Maj:ts och kronans vägnar och Stockholms stads drätsel-nämnd den 8 maj 1877 angående värden om den kronan tillhöriga Humlegården, att uppsägningstiden förlänges från två till tio år, dock med staten fortfarande förbehållen rätt, att, derest under upplåtelse-tiden beslutes tillbyggnad af bibliotekshuset, sådant må utan hinder af denna upplåtelse ega rum ett år efter sedan staden derom erhållit tillkännagifvande.

Denna öfverenskommelse berör icke den på domstols pröfning beroende frågan om reglering af Helgeandsholmens stränder.»

Sedan öfverintendentsembetet i ärendet afgifvit inforradt yttrande, har Kongl. Maj:t under återopande af ett den kongl. propositionen bilagdt protokoll öfver finansärenden, för den 22 sistlidne januari, nu föreslagit Riksdagen att medgifva, att — för träffande af aftal mellan staten och Stockholms stad i fråga om öfverlåtande på staten af den rätt, staden kunde ega till vissa delar af Helgeandsholmen och vidliggande vatten, i enlighet med ofvan intagna förslag, allenast med det tillägg till punkten c) i berörda förslag, att hvad i samma punkt stadgades beträffande tillbyggnad af bibliotekshuset i Humlegården äfven skulle gälla i fråga om uppförande

af annan byggnad derstädes — Kongl. Maj:t måtte ega att till förmån för Stockholms stad afstå från den kronan tillkommande eganderätt till de delar af Carl XIII:s torg och Humlegården, som afsåges i punkterna a) och b) af ofvan omförmälda förslag.

Af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, att, sedan 1888 års Riksdag fattat beslut om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, Stockholms stads ombudsman och stadsingeniör i ett den 5 april 1892 gemensamt afgifvet tjenstememorial framställt påstående, att staden vore egare till vissa delar af Helgeandsholmen jemte vidliggande vatten. Med anledning häraf hade fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret uppdragit åt tillförordnade sekreteraren i riksgäldskontoret, vice härads-höfdingen P. R. Rabe att granska och afgifva yttrande angående den i berörda tjenstememorial gjorda utredningen; och efter det sådant yttrande den 31 augusti 1893 afgifvits, hade fullmäktige i en till Stockholms stadsfullmäktige den 23 november samma år aflåten skrifvelse anhållit, att stadsfullmäktige ville uppgifva, huruvida och på hvilka villkor staden kunde vara villig att till förmån för staten afstå från den rätt, staden, jemlikt vice häradshöfdingen Rabes yttrande, egde till den obebyggda, för allmänt behof använda del af Helgeandsholmen mellan Gamla och Nya Norrebro, som motsvarade Lastadiegatan; hvarjemte fullmäktige, med afseende på möjligheten att träffa en öfverenskommelse i denna fråga och hvad dermed kunde ega sammanhang, begärde, att en förberedande öfverläggning för sakens utredning måtte ega rum mellan delegerade af fullmäktige och stadsfullmäktige.

I anledning af berörda skrifvelse hade stadsfullmäktige den 20 mars 1894 beslutit att åt Stockholms stads drätselnämnds första afdelning lemna i uppdrag att sjelf eller genom särskildt utsedda personer inträda i underhandling med fullmäktige eller af fullmäktige utsedde delegerade angående vilkoren för öfverlåtelse på staten af stadens rätt till delar af Helgeandsholmen och vidliggande vatten.

Efter det sedermera ej mindre drätselnämndens första afdelning än äfven fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret utsett vissa personer att med hvarandra inleda de förberedande underhandlingarna, hade de sålunda å båda sidorna utsedde delegerade den 10 november 1894 enat sig om det i den kongl. propositionen intagna förslag till uppgörelse emellan staten och Stockholms stad.

Ifrågavarande förslag hade, efter hvad i statsrådsprotokollet vidare meddelas, den 15 november 1894 öfverlemnats till fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, och efter granskning af detsamma hade fullmäg-

tige den 24 i samma månad aflåtit skrifvelse till stadsfullmäktige, hvari fullmäktige, som förklarar sig fortfarande hysa den uppfattning, hvilken i ofvanberörda skrifvelse den 23 november 1893, med stöd af vice härads-höfdingen Rabes yttrande, blifvit uttryckt beträffande omfattningen af stadens eganderättsanspråk på delar af Helgeandsholmen m. m., tillika meddelat, att de, med afseende på önskvärdheten deraf att tvist i frågan mellan staten och staden om möjligt kunde undvikas, funnit delegerades förslag till uppgörelse antagligt, hvadan fullmäktige vore villige att ingå till Kongl. Maj:t med framställning om godkännande från statens sida af samma uppgörelse, derest stadsfullmäktige före början af 1895 års lagtima riksdag förklarade sig, i hvad staden anginge, antaga densamma och derom hos fullmäktige gjorde anmälan.

Enligt beslut den 11 januari innevarande år, som den 5 påföljde februari blifvit af öfverståthållareembetet fastställt, hade stadsfullmäktige för sin del godkänt ofvan omförmälda förslag till uppgörelse mellan å ena sidan staten och å andra sidan Stockholms stad i fråga om öfverlåtande på staten af den rätt, staden kunde ega till vissa delar af Helgeandsholmen och vidliggande vatten; och i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 19 nämnde januari hade fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes godkänna ifrågasatt uppgörelse samt, om densamma vunne Kongl. Maj:ts bifall, inhemta Riksdagens samtycke till samma uppgörelse i de delar sådant erfordrades.

I anledning af denna framställning hade öfverintendentsembetet i infor-dradt utlåtande meddelat, att vid granskning af de utfästelser, hvarpå staten skulle enligt nu ifrågasatta uppgörelse ingå för erhållande af eganderätt till Helgeandsholmen i dess helhet, embetet för sin del icke funnit skäl till anmärkning mot att, på sätt föreslaget blifvit, vissa delar af Carl XIII:s torg och Humlegården komme att till staden öfverlåtas. Beträffande åter den af staden betingade förlängning i tiden för uppsägning af det mellan öfverintendentsembetet och Stockholms stad den 8 maj 1877 ingångna kontrakt i fråga om Humlegårdens vård, hade embetet erinrat, att i detta kontrakt staten förbehållits rätt att — utom hvad anginge tillbyggnad af bibliotekshuset — äfven ett år efter i vederbörlig ordning skedd anmälan låta i Humlegården uppföra nybyggnad för allmänt behof. Nu hade emellertid, såvidt af det Kongl. Maj:ts pröfning underställda förslaget framginge, i sammanhang med att uppsägningstiden blifvit föreslagen att förlängas från två till tio år, mot hvilken förlängning i och för sig öfverintendentsembetet icke haft något att invända, berörda bestämelse i fråga om uppförande af nybyggnad i Humlegården uteslutits.

Med afseende härå hade öfverintendentsembetet framhållit, att, då kronans tillgång på välbelägna tomter inom hufvudstaden, helst efter den under nästlidet år verkställda försäljning af veterinärinstitutets förra egendom, blifvit ytterst begränsad samt vidare uppförandet af en eller flere byggnader utefter särskildt Karlavägen eller förläggande inom den vidsträckta Humlegården af någon för platsen lämplig monumental anordning, enligt embetets åsigt, icke skulle i afsevärd mån betaga ifrågavarande område egenskapen af park eller öppen promenadplats, det ovilkorligen vore — i all synnerhet derest den betydande förlängning i uppsägelsetiden, som nu ifrågasatts, blefve medgifven — för staten af största vikt att bibehållas vid densamma hitintills öppen lemnad rätt att, om annan eller lämpligare byggnadsplats i något fall icke stode att finna, kunna efter en tid af allenast ett år, sedan staden af härom fattadt beslut erhållit del, uti Humlegården uppföra för statsändamål afsedd nybyggnad.

Beträffande vården af Humlegården, hvilken redan genom kongl. bref den 15 februari 1820 förklarats skola såsom promenadplats alltid väl underhållas och vara för allmänheten utan afgift tillgänglig, enligt hvad statsrådet och chefen för finansdepartementet till förenämnda statsrådsprotokoll vidare anfört, hade Kongl. Maj:t, i anledning af en utaf öfverintendentsembetet gjord framställning, den 19 april 1877 förklarar, att Humlegården finge till Stockholms stad tills vidare och under förbehåll af två års ömsesidig uppsägning upplåtas utan afgift, med förbindelse för staden att låta försätta och underhålla densamma i ett efter tidens fordringar afpassadt och prydligt skick såsom en för allmänheten utan afgift tillgänglig promenadplats samt på vilkor i öfrigt, bland andra, att derest under upplåtelsestiden beslötes vare sig tillbyggnad af bibliotekshuset eller uppförande i parken af annan byggnad för allmänt behof, sådant finge utan hinder af denna upplåtelse ega rum ett år efter sedan staden derom erhållit underrättelse.

Vidare hade Kongl. Maj:t, på framställningar af Stockholms stadsfullmäktige, den 10 mars 1876 och den 6 juli 1877 medgifvit, att dels för Sturegatans utvidgning till 60 fots bredd och dels för Norra Humlegårdsgatans utvidgning till en esplanad af 140 fots bredd finge tills vidare, utan afbidan å Riksdagens beslut i frågan, begagnas erforderlig mark af Humlegården med vilkor att inga särskilda kostnader för nämnda gators ordnande och underhåll Kongl. Maj:t och kronan tillskyndades; hvarjente Kongl. Maj:t den 9 juli 1880 likaledes tills vidare, jemväl utan afbidan å Riksdagens beslut och med nyssberörda vilkor, af Humlegården upplåtit den vid Vestra Humlegårdsgatans reglering, enligt fastställd plan, för gator erforderliga mark.

Vid ofvan omförmälda, af delegerade för fullmäktige i riksbanken

och riksgäldskontoret samt för Stockholms stads drätsel-nämnds första afdelning den 10 november 1894 upprättade och af Stockholms stadsfullmäktige godkända förslag till uppgörelse om öfverlåtande på staten af den rätt Stockholms stad kunde ega till vissa delar af Helgeandsholmen och vidliggande vatten, hade departementschefen ej annat att erinra, än att han, på de af öfverintendentsembetet anförda skäl, funne staten icke böra afstå från sin i kontraktet med Stockholms stad af den 8 maj 1877 angående värden om Humlegården innefattade rätt att ett år, sedan staden af härom fattadt beslut erhållit del, i Humlegården uppföra för statsändamål afsedd nybyggnad. Om det än i och för sig finge anses föga sannolikt, att staten komme att begagna sig af denna rätt, borde likväl vid uppkommande svårighet att erhålla annan lämplig plats för något tillämnadt byggnadsföretag all möjlighet icke vara afskuren att kunna förlägga ett sådant till Humlegården. En i sådant syfte vidtagen ändring i vilkoren för uppgörelsen syntes icke böra möta betänklighet från Stockholms stads sida, då farhåga icke med fog borde kunna hysas, att staten skulle vidtaga åtgärder, hvarigenom Humlegårdens betydelse såsom en af hufvudstadens främsta offentliga parker skulle komma att förringas. Att sådant i afsevärd grad skulle ega rum, derest en offentlig byggnad uppfördes t. ex. i nordvestra hörnet af Humlegården, syntes icke kunna påstås.

Statsutskottet, till hvars förberedande handläggning denna proposition blifvit hänvisad, har i sammanhang dermed till behandling förehaft tvenne särskilda jemväl till utskottet remitterade motioner i förevarande ämne, nemligen dels en i Första Kammaren af herr *R. Törneblad*, med hvilken herr *E. Sederholm* instämt, väckt motion (n:o 52), och dels en i Andra Kammaren af friherre *Lagerbring*, med hvilken herr *S. G. von Friesen* instämt, framburen motion (n:o 177), deruti sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, att det af särskilde delegerade uppgjorda och af Stockholms stadsfullmäktige redan antagna förslaget af Riksdagen godkändes oförändradt.

Till stöd för sin hemställan hafva motionärerne hufvudsakligen anført, att det af Kongl. Maj:t i delegerades förslag gjorda tillägg visserligen i och för sig vore af föga praktisk betydelse för vare sig den ena eller den andra parten, men att det dock hade en särskild betydelse derutinnan, att frågan på så sätt kastades tillbaka till samma ovissa läge, som den haft, innan förslag till aftal upprättats. Stockholms stadsfullmäktige skulle sålunda å nyo få ärendet sig förelagdt för att, sedan detsamma undergått en ny förberedande behandling hos dess underordnade delegationer, sjelfve

fatta nytt beslut i frågan — med hvad resultat vore naturligtvis omöjligt att på förhand förutsäga, lika litet som det låte sig beräkna, hvilka nya villkor och förslag staden å sin sida kunde finna sig befogad att framställa. De långvariga förhandlingar och måhända tvister inför domstol, man genom detta aftal å ömse sidor velat undvika, skulle derigenom å nyo kunna ifrågakomma och möjligen blifva den enda slutliga utvägen till frågans lösning, en allt annat än önskvärd påföljd således af ett tillägg, som öfverintendentsembetet sjelft med all sannolikhet ej tillmätte stor betydelse och som väl ej heller för Riksdagen borde vara af något synnerligt värde. Motionärerne ville visserligen icke härmed hafva sagt, att följden af frågans förnyade hänskjutande till Stockholms stad nödvändigt skulle blifva den ofvan af dem antydda, ty de vore öfvertygade om, att hufvudstadens kommunalstyrelse skulle med all möjlig hänsyn komma att behandla denna fråga, men obestriddigt vore dock, att tillägg och förändringar från den ena sidan i sig innebure en anledning till motförslag och nya bestämmelser från den andra.

Då den ifrågavarande öfverenskommelsen torde innebära större fördelar för Stockholms stad än för staten, enär staden tillförsäkras eganderätt till omkring 15,014 kvadratmeter af kronan oomtvisteligt tillhörig mark, under det att, oafsedt eganderätten till det vidliggande vattenområdet, den mark, som skulle staten tillerkännas, endast innehåller i areal omkring 6,040 kvadratmeter, hvartill stadens eganderätt är delvis omtvistad, anser utskottet med skäl kunna påyrkas, att den förmån för det allmänna, som kan innefattas i det af Kongl. Maj:t ifrågasatta tillägget till det framlagda förslaget till öfverenskommelse, varder staten förbehållen. Detta tillägg innefattar förbehållande af rätt för staten att, derest under upplåtelseiden fråga uppstår om uppförande å Humlegården äfven af annan byggnad än tillbyggnad af bibliotekshuset, sådant må ega rum ett år efter sedan staden derom erhållit tillkännagifvande; och då denna anmälningstid af ett år, hvilken i öfrigt redan finnes bestämd i det emellan öfverintendentsembetet och Stockholms stad ingångna kontrakt i fråga om Humlegårdens vård, är afsedd för den händelse, att kronan i brist på annan lämplig byggnadsplats nödgas anlita någon del af Humlegården för att der uppföra för statsändamål erforderlig nybyggnad, är den föreslagna tilläggsbestämmelsen icke utan betydelse, derest den skulle behöfva tillämpas; men å andra sidan är behovet af bestämmelsens tillämpning utan allt tvifvel så aflägsat, att densammas intagande i öfverenskommelsen icke bör möta något motstånd från Stockholms stads sida.

På grund häraf hemställer utskottet,

att Riksdagen, med afslag å herrar Törnebladhs och friherre Lagerbrings omförmälda motioner, må bifalla Kongl. Maj:ts förevarande proposition oförändrad.

Stockholm den 26 april 1895.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservation

af herrar *E. Fränckel*, *H. R. Törneblad* och *S. G. von Friesen*, hvilka yrkat, att utskottet måtte tillstyrka bifall till de i förevarande ämne väckta motioner.